KŘIŽOVATKY TRADIČNÍ HUDBY, KŘIŽOVATKY TERMINOLOGIE

Jan Slowiński

Zhruba před dvěma měsíci jsem se na semináři v Luxemburgu zapojil do diskuse o tradiční hudbě. Snažil jsem se přesvědčit své kolegy, že poslední oblast v Polsku, kde stále žije tradiční hudba, je Podhalí, a že díky několika málo muzikantům se stále vyvíjí, aniž by ztratila svou bezprostřednost. Proto o ní můžeme stále mluvit jako o hudbě tradiční, na rozdíl od lidové hudby, která je v Polsku spíše spojována s inspirací a transformací prvotních motivů. Toto tvrzení překvapilo jednoho francouzského kolegu. Podle něj se tento druh primární hudby nazývá hudba lidová, zatímco hudba tradiční je inspirována mistry známými jen z archivních záznamů nebo ještě hůře, z poznámek k etnografickým dokumentům. Další z překvapených účastníků této besedy byl z Finska – podle něj lze termíny tradiční a lidový chápat jako synonyma. Na dotaz, jak by nazval hudbu inspirovanou prvotními zdroji, odpověděl bez váhání slovíčkem fúze.

Po této terminologické bouři jsme po chvíli všichni došli ke stejnému závěru. Termíny jako tradiční hudba a lidová hudba jsou považovány za synonyma v zemích, kde stále žije tradiční hudba ve své původní podobě. Na mapě střední Evropy není Podhalí výjimkou. Pro Čechy, Moravany, Slováky, Maďary, Rumuny a mnohé další znamená tradiční hudba bezpochyby hudbu, která se u nich doma na vesnicích hraje po staletí.

Termíny jako etno, fúze či world music se s oblibou používají tam, kde zmizela tradice běžného mezigeneračního hraní hudby. Běžně se jimi popisuje cokoli, co je spojeno s tradiční kulturou na moderním hudebním trhu. Jak si můžeme za těchto podmínek rozumět? Velice jednoduše. Bez jakýchkoli komplexů bychom měli přesvědčit naše

přátele v západní Evropě, že lidová a tradiční hudba znamená, že jde o stále živé zdroje hudby. Další vhodný termín pro tuto hudbu je hudba s kořeny, anglicky roots music. Termíny jako etno či world music ad. bychom si měli nechat na pojmenování inspirací, transformací a sjednocení jiného druhu.

Kdo je kdo – křižovatky tradiční hudby

Nepřesná terminologie popisuje stylistický chaos, který je typický pro různé druhy tradiční hudby a všechny druhy dalších transformací a deformací. Metoda fúze v Polsku překvapivě posílila oblibu hudby s kořeny. Dobrým příkladem může být úspěšný pokus rodiny Trebunieových, kteří jako skvělí tradiční hudebníci hráli i se skupinou jamajského reggae, a tím posílili povědomí o sobě jako o lidových muzikantech.

Podobné experimenty nejsou katastrofální, pokud si jsou hudebníci vědomi toho, že se účastní experimentu, a pokud už mají svůj vlastní typický styl hraní a vlastní hudební představivost. Jiné přístupy, jako například pokus vylepšit tradici či ji udělat *zajímavější*, končí zklamáním a umělecký výsledek je ubohý. Folklorní skupiny v Polsku běžně hledají všechny možné metody, jak by svou hudbu udělaly *ještě zajímavější*, já však v jejich snažení nevidím žádný racionální důvod. Lidové skupiny z Karpat a z Podhalí se snaží dostat svůj styl do rocku, popu, techna a disco hudby, za každou cenu být co nejmodernější a odpovídat tak profilu produkce komerčních médií. Výsledky jsou směšné a jsou vzdálené jak hudbě s kořeny, tak moderním trendům. Skupiny se chtějí zalíbit všem a zároveň se líbit i hudebníkům s vyhraněnými názory.

Lidé z města v roli pastevců

Neočekávaně můžeme pozorovat i opačný proud: skupiny z velkých měst se snaží vypadat *venkovsky a obyčejně*. Existuje mnoho nových

pseudo-venkovských skupin, které kromě jména skupiny a vnější podoby nemají s tradičními předchůdci moc společného. Užívají metodu xerokopie, ve svých textech pak pseudo-slang, který je podle nich jazykem venkovanů. Konečný výsledek připomíná parodii, nebo ještě hůře pastiš, montáž. Tradiční hudba ve střední části Polska, na rozdíl od jižních a jihovýchodních oblastí země, ve své původní podobě téměř úplně vymizela. Přirozeným důsledkem bylo, že se stala předmětem zkoumání a obnovování. Kromě velkých pódiových pěveckých a tanečních folkorních souborů, které jsou víceméně uměleckým pozůstatkem komunistické tvorby, však naštěstí stále existují centra, která se snaží zachovat to, co zbylo z opravdové, bezprostřední tradice. Tato centra se starají o archivování položek, etnologické zdroje, o písemné záznamy a kromě toho se snaží popularizovat výuku lidových tanců a písní, vyučují hru na tradiční nástroje a organizují setkání se starými mistry, kteří ještě vystupují. Těmto centrům se říká domy tance (podle maďarské tradice domů tance). Více či méně úspěšně existují ve Varšavě (polské a maďarské domy), v Krakově a v Poznani. Podíváme-li se pro srovnání na podobná místa v Podhalí, zjistíme, že se tam nikdo nesnaží nic uchovat, jde jen o to, aby děti a mladí lidé snáze poznali tradiční hudbu, tance a písně a aby se potkali se starými lidmi, kteří ještě vystupují.

Lidová hudba, šampóny a prášky na praní

Ještě před nedávnem v Polsku doufali, že lidová hudba může být vhodnou obranou proti dominující pop-kultuře z anglicky mluvících zemí. Bohužel velké gramofonové společnosti urychlily popularitu a známost lidové hudby, takže nakonec i ona podlehla procesu unifikace. Několik takových lidových hybridů, skupin zpopularizovaných médii, mělo řadu následovníků jak na venkově, tak ve městech. Kruh se uzavřel. Možná to znamená, že polská lidová hudba skončila. Co přežije po ní? Vše, co lidé znali, kromě módních trendů a mediálního humbuku. Vše, co vzniklo z bezprostřední umělecké potřeby a inspirace, ne pro profit.

Bude to tradiční hudba z několika posledních míst v Karpatech, bude to jazz, který má k lidové hudbě blízko svou improvizací a individuálním duchem, bude to klasická hudba s nejrůznějšími stylistickými výrazy a rozsahy talentu a všechny ostatní tvůrčí hudby inspirované tradicí. To, co přežije, bude zkrátka dobrá hudba.